

Prądnik. Prace Muz. Szafera	35	023–026	2025
-----------------------------	----	---------	------

ZBIGNIEW SZELAĞ¹ , STANISŁAW SZAFRANIEC²

¹Institut Biologii i Nauk o Ziemi, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, e-mail: aszelag@wp.pl

²Babiogórski Park Narodowy
Zawoja 1403, 34-221 Zawoja, e-mail: jafer@wp.pl

TRIFOLIUM FRIGIDUM (FABACEAE) WE FLORZE BABIEJ GÓRY

***Trifolium frigidum* (Fabaceae) in the flora of Mt. Babia Góra**

Abstract. The occurrence of *Trifolium frigidum* Schur on Mt. Babia Góra in the Western Carpathians has been confirmed. Until now, this species was known in Poland from the Tatra Mountains.

Key words: Babia Góra massif, Poland, *Trifolium pratense* agg., Western Carpathians

Podczas badań florystycznych na północnych zboczach Babiej Góry naszą uwagę zwróciła koniczyna wyróżniająca się silnym wzrostem i intensywnie różowymi kwiatami (ryc. 1), rosnąca na zachodnim zboczu Kościółka Wschodniego oraz na półkach skalnych dolnej części Kamiennej Dolinki. Wykonana dokumentacja fotograficzna oraz zebrane do zielnika okazy pozwoliły ustalić, że jest to *Trifolium frigidum* Schur (Schur, 1866) w Polsce znana z Tatr jako *T. pratense* var. *kotulae* Pawł. (Pawłowski, 1956) lub *T. pratense* subsp. *kotulae* (Pawł.) Soják (Soják, 1963).

Abstrahując od rangi taksonu, która jest sprawą umowną, nazwa *T. frigidum* nie zaistniała w polskiej literaturze (Kostrakiewicz, 1959; Mirek i in., 2020) chociaż jest wymieniana we florze Rumunii i Słowacji (Nyárády 1957; Jasičová, 1988).

Trifolium frigidum jest endemitem Karpat i została opisana z gór Bucegi i Fogaraskich w Karpatach Południowych (Schur, 1866; Kliment i in., 2016). Wcześniej, pod nazwą *T. alpinum* auct., była podawana z gór Rodniańskich w Karpatach Wschodnich (Baumgarten, 1816). Nyárády (1957) wymienia ją także z innych wysokich pasm karpaccyckich. Na Słowacji występuje głównie w Tatrach Bielskich, rzadziej w Tatrach Wysokich i Zachodnich oraz sporadycznie w Niskich Tatrach i Wielkiej Fatrze (Jasičová, 1988). W Polsce znana jest z Zachodnich Tatr, gdzie rośnie w „skalnych murawach wysokogórskich na wapieniu i rzadko na piaskowcach” na wysokości 1400–2060 m n.p.m. (Pawłowski, 1956). Bardzo możliwe, że do *T. frigidum* należała także obserwowana przez Zapałowicza (1880) w Kościółkach na Babiej Górze koniczyna „o tęższym i prawie drzewiastym korzeniu i silniejszym owłosieniu”, którą zaliczył do *T. pratense* var. *alpinum* auct.



Ryc. 1. *Trifolium frigidum* na Babiej Górze. Fot. Z. Szeląg, 17 lipca 2024

Fig. 1. *Trifolium frigidum* on Mt. Babia Góra. Photo by Z. Szeląg, July 17, 2024

Epitet gatunkowy *frigidus* nawiązuje do warunków termicznych panujących w piętrze alpejskim i oznacza roślinę zimnolubną. Polska nazwa, koniczyna Kotuli, jest tłumaczeniem nazwy naukowej *T. pratense* var. *kotulae*. W literaturze pojawia się także trójczłonowa wersja „koniczyna łąkowa Kotuli”, co stoi w sprzeczności z linneuszowską zasadą binominalności i zwykłą logiką. Proceder ten dotyczy zresztą także innych rodzajów i ma wielu naśladowców (Mirek i in., 2020).

Cechy różniące koniczynę Kotuli od koniczyny łąkowej to mocna, do 30 cm wysoka, dosyć gęsto owłosiona łodyga, długo i gęsto owłosione przylistki i kielichy, odwrotnie jajowate, owłosione, trawiastozielone listki bez oszczepowatej plamy na wierzchu, różowo-purpurowe korony 15–17 mm długie oraz duży, do 3 cm szeroki kwiatostan, który Kotula (1890: 281) określił jako „wielka czerwona główka”.

Siedliskiem *T. frigidum* na Babiej Górze są wychodnie wapnistrych łupków na zboczu Kościółka Wschodniego na wysokości 1520–1530 m n.p.m., gdzie na powierzchni dwóch arów jest gatunkiem dominującym i towarzyszą jej tylko *Alchemilla babiogorensis* Pawł. oraz *Hieracium walasii* Szelağ, dla którego jest to stanowisko klasyczne (Szelağ, 2025). W Kamiennej Dolince *Trifolium frigidum* rośnie w naskalnych murawach *Saxifrago-Festucetum versicoloris*, na wysokości 1540–1570 m n.p.m., w towarzystwie takich gatunków jak: *Achillea sudetica* Opiz, *Bartsia alpina* L., *Festuca versicolor* Tausch, *Galium anisophyllum* Vill., *Hieracium grabowskianum* Nägeli & Peter, *Phyteuma orbiculare* L., *Saxifraga paniculata* Mill. i *Traunsteinera globosa* Rchb.

Ze względu na pionierski charakter zajmowanych siedlisk, *Trifolium frigidum* nie jest zagrożona na Babiej Górze. Nie stwierdziliśmy również obecności mieszańców z *T. pratense*.

Podziękowania

Dziękujemy doktorowi Tomaszowi Pasierbkowi, dyrektorowi Babiogórskiego Parku Narodowego za przychyłość i wsparcie organizacyjne naszych badań, a także recenzentom za cenne uwagi.

PIŚMIENNICTWO

- Baumarten, J.C.G. (1816). *Enumeratio stirpium Magno Transsilvaniae principatui, praepriis indigenarum in usum nostratum botanophilorum conscripta inque ordinem sexuali-naturalem concinnata*. Vindebonae: Libraria Camesinae.
- Jasičová, M. (1988). *Trifolium* L. W: L., Bertová (red.), *Flóra Slovenska*, IV/4 (s. 278–336) Bratislava: Slovenska Akadémie Vied.
- Kliment, J., Turis, P. & Janišová, M. (2016): Taxa of vascular plants endemic to the Carpathian Mts. *Preslia*, 88, 19–76.
- Kostrakiewicz, W. (1959). *Trifolium* L. W: W., Szafer & B., Pawłowski (red.), *Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych*, Tom 8. (s. 50–78) Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kotula, B. (1890). *Rozmieszczenie roślin naczyniowych w Tatrach*. Kraków: Akademia Umiejętności, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy.
- Mirek, Z., Piękoś-Mirkowa, H., Zajac, A. & Zajac, M. (red.) (2020). *Vascular plants of Poland an annotated checklist*. Kraków: W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences.
- Nyárády, E.I. (1957). *Trifolium* L. W: T., Sävulescu (red.), *Flora Reipublicae Popularis Romanicae*, Vol. 5. (s. 145–220). București: Academiae Republicae Popularis Romanicae.

- Pawłowski, B. (1956). *Flora Tatr. Rośliny naczyniowe tom 1. Część ogólna – Klucze do oznaczania. Część opisowa: Paprotniki – Nagozależkowe, Dwuliścienne: Wolnołatkowe*. Warszawa: Polska Akademia Nauk, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Schur, F. (1866). *Enumeratio Plantarum Transsilvaniae*. Vindobonae: G. Braumüller.
- Soják, J. (1963). Kollektivart *Trifolium pratense* L. in der Tschechoslowakei. *Novitates Botanicae et Delectus Seminum Horti Botanici Universitatis Carolinae Pragensis*, 1963, 48–49.
- Szeląg, Z. (2025). Two new species in *Hieracium* sect. *Umbrosa* (Asteraceae) from Mt. Babia Góra, Western Carpathians, Poland. *Phytotaxa*, 684, 283–288.
- Zapałowicz, H. (1880). Roślinność Babiej Góry pod względem geograficzno-botanicznym. *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej*, 14, 79–237.

SUMMARY

Trifolium frigidum Schur is a Carpathian endemic previously known in Poland only from the Tatra Mountains. It was described from the Southern Carpathians (Schur, 1866) and later independently recorded in the Western Carpathians as *T. pratense* var. *kotulae* by Pawłowski (1956). Its presence on Mt. Babia Góra, first suggested by Zapałowicz (1880), has now been confirmed.